

УДК 338.436(477):330.322.1

Ю. В. Негода,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-9714-5438

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.15.14

ОЦІНКА ТА ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Yu. Nehoda,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

EVALUATION AND IMPROVEMENT OF THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE AGRARIAN ECONOMY SECTOR

Визначено, що розвиток інвестиційної діяльності розглядається як головний чинник підвищення ефективності аграрного виробництва та конкурентоспроможності продукції. Встановлено, що для підприємств аграрного сектору України однією з головних проблем є залучення інвестиційних та інноваційних ресурсів. Встановлено, що нині одним із основних та пріоритетних завдань як розвитку аграрного сектору зокрема, так і розвитку національної економіки взагалі, є поліпшення інвестиційної привабливості економіки з метою залучення якомога більших обсягів інвестицій до національного товаровиробника. Визначено, що сучасні темпи розвитку сільськогосподарського виробництва потребують якісно нових технічних засобів. Основними якісними вимогами, які висувують керівники господарств до технічних засобів, є продуктивність, надійність, довговічність, ремонтпридатність, мобільність, а також можливість виконання технологічних операцій згідно з вимогами технологій. Зазначено, що регулювання рівня прибутковості і ризиків на вкладений капітал у сільське господарство має здійснюватися в рамках реалізації цільових державних та регіональних програм розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва. До теперішнього часу в рамках цих програм здійснюється субсидування частини витрат на придбання матеріально-технічних ресурсів. Зазначено, що організаційно-економічний механізм підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору можна представити у вигляді інвестиційного "хреста".

It is determined that the development of investment activity is considered as the main factor in increasing the efficiency of agrarian production and competitiveness of products. Investment activity is not an end in itself, but a means of realizing strategic goals and objectives of the industry or business entity development.

For enterprises in the agricultural sector of Ukraine one of the main problems is attracting investment and innovative resources. As of January 1, 2018, 586.2 million dollars were invested in the development of agricultural enterprises. US foreign direct investment, which represents 1.6% of the total volume of foreign investment in Ukraine. Despite the factors reducing the investment activity of the agrarian sector of the Ukrainian economy, investment investments are increasing every year.

It is noted that nowadays one of the main and priority tasks, such as the development of the agrarian sector in particular, and the development of the national economy in general, is to improve the investment attractiveness of the economy in order to attract as much investment as possible to the national commodity producer. This is especially true for agrarian enterprises that urgently need investments to form a high-tech material and technical base, designed to provide a high-level agricultural production.

Modern pace of development of agricultural production requires qualitatively new technical means. The main quality requirements put forward by farm managers to technical means are productivity, reliability, durability, durability, portability, and the ability to perform technological operations in accordance with the requirements of the technology.

It is determined that the current rates of development of agricultural production require qualitatively new technical means. The main qualitative requirements put forward by heads of farms to technical means are productivity, reliability, durability, maintainability, mobility, and also possibility of performance of technological operations according to requirements of technologies. It is noted that regulation of the level of profitability and risks on the invested capital in agriculture should be carried out within the framework of the implementation of targeted state and regional programs of development of priority branches of agrarian production.

It is noteworthy that the organizational and economic mechanism of increasing the investment attractiveness of the agrarian sector can be presented as an investment "cross". This mechanism consists of four interconnected blocks, each of which can function independently, but they achieve real economic effect only under the conditions of connecting all components to the same goal — attracting capital to the agricultural sector to ensure the competitiveness of the industry through the use of high-tech means of production.

Ключові слова: аграрний сектор, інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційна політика, капітальні інвестиції, прямі іноземні інвестиції.

Key words: agricultural sector, investment, investment attractiveness, investment policy, capital investment, foreign direct investment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економіка сучасного аграрного сектору набуває рис інвестиційної, що базується на розробці й впровадженні виробничо-комерційних та фінансово-інвестиційних нововведень, що дозволяють підвищити галузеві та індивідуальні конкурентні переваги. Водночас розвиток інвестиційної діяльності розглядається як головний чинник підвищення ефективності аграрного виробництва та конкурентоспроможності продукції. Інвестиційна діяльність є не самоціллю, а засобом реалізації стратегічних цілей та завдань розвитку галузі або господарюючого суб'єкта. Разом з тим, вона представляє собою складно організований процес здійснення сукупності певних дій та заходів і є одним із самостійних видів господарської діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у дослідження теоретичних основ та практичних питань щодо інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки країни зробили ряд вітчизняних вчених-економістів: Борейко І.П., Васильєва Л.М., Вініченко І.І., Гереженко І.М., Томчук О.Ф., Шебанін В.С. та інші. У наукових працях цих авторів розглянуто різні аспекти зазначеного питання, але потребують подальшого дослідження визначення організаційно-економічного механізму підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки країни.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є оцінка та визначення організаційно-економічного механізму підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Як зазначає Борейко І.П., "активна інвестиційна діяльність в аграрному секторі сприяє збільшенню обсягів сільськогосподарського виробництва, підвищенню прибутковості аграрних підприємств, розширенню їх виробничої діяль-

ності та, як результат, створенню додаткових робочих місць на селі, а також у промислових підприємствах, зростанню рівня задоволення споживчих потреб населення усієї країни й поліпшенню розвитку соціальної сфери села" [1].

Для підприємств аграрного сектору України однією з головних проблем є залучення інвестиційних та інноваційних ресурсів. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, унесених в Україну, на 1 січня 2018 р. склав 37513,6 млн дол. США, що на 3,8 % більше обсягів інвестицій на початок 2017 р. У розвиток підприємств аграрного сектору станом на 1 січня 2018 р. вкладено 586,2 млн дол. США прямих іноземних інвестицій, що становить 1,6 % загального обсягу іноземних інвестицій в Україну. Приріст обсягу іноземного капіталу в аграрний сектор, з урахуванням його переоцінки, втрат і курсової різниці, за 2017 р. склав 84,0 млн дол. США. (табл. 1).

Встановлено, що "основними причинами зниження інвестиційної активності в українській економіці були: тривалий економічний спад, зменшення валових національних заощаджень, інфляційні процеси та зниження стійкості національної валюти, структурні деформації грошової маси, скорочення інвестиційних витрат бюджету при зростанні фінансування інвестицій із власних та залучених коштів підприємств, загострення кризи бюджетної системи, збільшення неплатежів, нестійкий фінансовий стан агропідприємств, дебілізація процесів формування суспільного капіталу, співвідношення між системою відсоткових ставок і рівнем рентабельності реального сектору економіки, стан, коли перевагу надають одержанню доходів на фінансовому ринку, незначне надходження іноземних інвестицій, відсутність державної інвестиційної стратегії, недосконалість законодавства, повільний темп інституціональних реформ тощо" [3].

Незважаючи на фактори зниження інвестиційної активності аграрного сектору економіки України, інвестиційні вкладення щороку зростають. За даними рисунка 1, проілюструємо обсяг капітальних інвестицій в економіку в тому числі в аграрний сектор.

**Таблиця 1. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України
за видами економічної діяльності, млн дол**

Показник	2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.		2017 р.	
	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%
Усього	53178,1	100	53704,0	100	40725,4	100	36154,5	100	37513,6	100
Аграрний сектор	728,4	1,4	776,9	1,4	617,0	1,5	502,2	1,4	586,2	1,6
Промисловість	18565,1	34,9	17681,4	32,9	12419,4	30,5	9893,6	27,4	9667,6	25,8
Будівництво	1459,2	2,7	1580,0	2,9	1301,9	3,2	1104,1	3,1	1043,3	2,8
Торгівля	6118,5	11,5	6807,8	12,7	6037,6	14,8	5247,4	14,5	5106,5	13,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1506,3	2,8	1535,3	2,9	1355,5	3,3	1088,0	3,0	1086,0	2,9
Тимчасове розміщування й організація харчування	822,1	1,5	446,5	0,8	382,3	0,9	332,6	0,9	330,0	0,9
Інші види економічної діяльності	23978,5	45,2	24876,1	46,4	18611,7	45,8	17986,6	49,7	19694,0	52,4

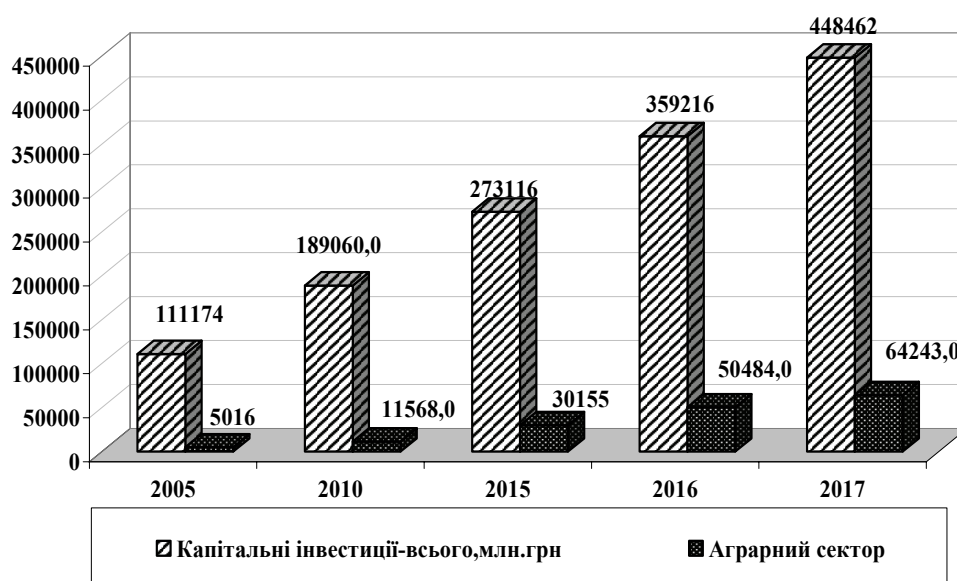
Джерело: [6].

Так, обсяг капітальних інвестицій, вкладених аграрних підприємств, за досліджуванний період має тенденцію до зростання — в 12,8 рази у 2017 р. у порівнянні з 2005 р., що свідчить про поступовий вихід аграрного сектору із затишної кризи, хоча обсяги вкладень залишаються значно нижчими від потреби. Реально такий обсяг не в змозі забезпечити необхідного розміру коштів для ефективного розвитку аграрного виробництва.

Зазначимо, що нині одним із основних та пріоритетних завдань, як розвитку аграрного сектору зокрема, так і розвитку національної економіки взагалі, є поліпшення інвестиційної привабливості економіки з метою залучення якомога більших обсягів інвестицій до націо-

нального товаровиробника. Особливо це стосується підприємств аграрного сектору, які терміново потребують інвестицій для формування високотехнологічної матеріально-технічної бази, покликаної забезпечити високоефективний рівень аграрного виробництва.

З цією думкою погоджується і Шебанін В.С., який наголошує, що "аграрний сектор економіки, незважаючи на його пріоритетне значення в національній економіці країни, залишається в найбільш складному становищі, навіть за рахунок усіх джерел фінансування інвестиційний процес нині не забезпечує не тільки розширеного, а навіть і простого відтворення спожитих у процесі виробничої діяльності основних засобів, а отже, за таких умов руйнівні процеси матері-

Рис. 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій — всього, в т.ч. в аграрний сектор

Джерело: [6].

Таблиця 2. Вартість основних засобів за видами економічної діяльності на початок року

Показник	2014 р.		2015 р.		2016 р.		2017 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Усього	10401324	100	13752117	100	7641357	100	8177408	100
Аграрний сектор	156013	1,5	171392	1,2	210169	2,8	270467	3,3
Промисловість	1749110	16,8	1937821	14,1	3842517	50,3	3072954	37,6
Будівництво	82646	0,8	64352	0,5	62090	0,8	72810	0,9
Торгівля	123041	1,2	125507	0,9	135378	1,8	175422	2,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6403272	61,6	9752902	70,9	1418312	18,6	1562079	19,1
Тимчасове розміщення й організація харчування	32622	0,3	27276	0,2	27985	0,4	29772	0,4
Інші види економічної діяльності	1854620	17,8	1672867	12,2	1944906	25,3	2993904	36,6

Джерело: [6].

ально-ресурсного потенціалу можуть призвести до катастрофічної некерованої ситуації" [7].

Головна причина помірних інвестицій полягає у несприятливому діловому середовищі в Україні, що супроводжується обтяжливими регуляторними та бюрократичними перепонами. Це стосується не лише сільського господарства, а й всієї економіки України. Так, за даними Світового банку "ураховуючи ретроспективне застосування, наша країна за 2017 рік покращила свою позицію в рейтингу легкості ведення бізнесу лише на 1 позицію, піднявшись з 81 місяця на 80 місце з 189 країн (позитивні зрушення експертами відзначено лише в 2 з 10 основних компонентів дослідження — захист прав міноритарних інвесторів та забезпечення виконання контрактів), всі інші зміни фактично відбулися за рахунок зміни методології та динаміки інших країн" [8]. Незважаючи на незначне підвищення в рейтингу завдяки реформам, що були зареєстровані у 8 сферах, Україна, як і раніше, відстає від усіх країн регіону. У світовому масштабі ділове середовище в Україні можна порівняти з Філіппінами, Домініканською республікою, Шрі-Ланкою. Україна також посідає доволі низькі місця в інших рейтингах ділового середовища, деякі з яких навіть показують наявність ознак спаду. Україна посідає 85 місце серед 138 країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index — GCI) за результатами 2016—2017 рр., порівняно з 79 місцем, яке вона займала за попередній період. Згідно з даними дослідження, "Україна погіршила свої позиції у 7 з 12 основних показників, так найбільше нами втрачено (мінус 17 пунктів) за складовою Ефективність ринку праці, по 9 пунктів втрачено за показниками, що характеризують розвиток фінансового ринку країни та охорону здоров'я і початкову освіту, пасемо задніх ми із розвитком інфраструктури та іншими складо-

вими Індексу глобальної конкурентоспроможності; за деякими позиціями країна "очолює" списки з кінця, зокрема, за міцністю банків нам другий рік поспіль присвоєно останнє місце серед оцінюваних країн світу, з поміж 138 країн за регулюванням фондових бірж ми отримали передостаннє місце; за інфляційними змінами — 136, за якістю доріг — 134" [5].

Згідно з даним Всесвітнього економічного форуму "негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено (в порядку зменшення): корупцію, політичну нестабільність, інфляцію, неефективну державну бюрократію, ускладнений доступ до фінансів, часту зміну урядів, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, регулювання валютного ринку, невідповідну якість інфраструктури, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, злочинність та крадіжки, погану етику робочої сили, низьку якість охорони здоров'я та недостатню освіченість працівників" [5].

Зазначимо, що в Україні аграрний сектор економіки оснащений сільськогосподарською технікою лише на 43—48 %. Через технічні негаразди не використовують близько 25 % наявної техніки, отже, готовність тракторів до польових робіт становить 76 %, комбайнів — 49—65 %. Крім того, вартість основних засобів в аграрному секторі щорічно скорочується, тому що їхній знос у 10—15 разів перевищує оновлення [4]. Зазначимо також, що більшу частину основних засобів необхідно замінити з причини їх зносу. За даними статистики ступінь зносу основних засобів в 2000 р. складав 43,7 %, а в 2010 р. вже 74,9 %, в 2015 р. — 60,9 %, в 2017 р. — 58,1 % [6]. Хоча тенденція позитивна, але рівня 2000 р. ще не досягнуто.

Зазначимо, що дані за 2013 рік у розрізі саме таких видів економічної діяльності відсутні, бо починаючи з 2014 року Державна служба Украї-

ни наявність і стан основних засобів здійснює за оновленою класифікацією видів економічної діяльності (табл. 2).

Традиційно найбільшу питому вагу в загальній структурі вартості основних засобів займає промисловість. На початок 2017 р. основні засоби аграрного сектору в загальній структурі вартості основних засобів складали 3,3 %. За досліджуваний період тенденція покращується, тобто питома вага збільшується, і це є позитивним результатом.

Але все ж таки необхідно створювати і виготовляти вітчизняну сільськогосподарську техніку нового покоління, формувати її ринок відповідно до обсягів та джерел фінансування. Шляхами виходу із такої ситуації, яка склалася вже давно, є залучення кредитів на пільгових умовах для виробників сільськогосподарської техніки або створення сприятливої обстановки приватних інвесторів для вкладення коштів у цю галузь.

Сучасні темпи розвитку сільськогосподарського виробництва потребують якісно нових технічних засобів. Основними якісними вимогами, які висувають керівники господарств до технічних засобів, є продуктивність, надійність, довговічність, ремонтпридатність, мобільність, а також можливість виконання технологічних операцій згідно з вимогами технологій. Ефективне ведення сільськогосподарського виробництва можливе лише за умови достатнього рівня забезпеченості основними засобами, їх якісного стану, а також здійснення постійної модернізації та оновлення, що передбачає їх постійний рух на підприємстві. Виникає необхідність оновлення активної частини основних засобів та будівництво нових об'єктів, які дозволять створити умови для застосування більш ефективних технологій.

Зазначимо, що регулювання рівня прибутковості і ризиків на вкладений капітал в одну з високоризикованих галузей має здійснюватися в рамках реалізації цільових державних та регіональних програм розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва. Дотепер в рамках цих програм здійснюється субсидування частини витрат на придбання матеріально-технічних ресурсів. Істотно збільшуються також і обсяги бюджетних витрат на субсидування ча-

Рис. 2. "Хрест" підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки країни

стини витрат на сплату відсотків по кредитах і позиках, в тому числі інвестиційними, отриманим сільськогосподарськими товаровиробниками в кредитних установах й сільськогосподарських споживчих кооперативах.

На нашу думку, організаційно-економічний механізм підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору можна представити у вигляді інвестиційного "хреста" (рис. 2).

Такий механізм складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків, кожен з яких може функціонувати самостійно, але реальний економічний ефект вони досягають тільки при умов підключення всіх складових на досягнення єдиної мети — залучення капіталу в аграрний сектор для забезпечення конкурентоспроможності галузі на основі використання високотехнологічних засобів виробництва. Виділені елементи в економічній складовій частині механізму є новими напрямками, які можуть і повинні знайти застосування в аграрному секторі економіки країни.

Васильєва Л.М. відмічає, що "активізація інвестиційної діяльності досягатиметься за рахунок концентрації зусиль на пріоритетних напрямках розвитку аграрного сектору, на основі формування національної, галузевих, регіональних та інших інвестиційних програм. Особливе значення серед них має Державна інвестиційна програма розвитку АПК у тому числі і аграрного сектору, якою визначено інвестиційні пріоритети на рівні як держави, так і регіонів та враховано зональні організаційно-економічні особливості. Реалізація зазначеної програми спрямована на збереження й модернізацію існуючих та ство-

рення нових робочих місць, збільшення зайнятості та підвищення доходів населення, отримання додаткових орендних платежів, активізацію діяльності підприємств та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, розвиток соціальної інфраструктури села, охорону навколишнього середовища тощо" [2].

ВИСНОВКИ

У дослідженні виділено основні відмінні ознаки механізму трансформації аграрного сектору економіки в ринкових умовах. Це ведення аграрного господарства інноваційно-підприємницького типу, що забезпечує динамізм суспільного виробництва та його соціальну спрямованість на основі обґрунтованої системи економічних й організаційних форм, методів, важелів та законів з метою ефективного розвитку при плюралізмі форм власності й господарювання в раціональному поєднанні ринкового та державного регулювання аграрного сектору економіки.

Зазначено, що організаційно-економічний механізм підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору можна представити у вигляді інвестиційного "хреста". Такий механізм складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків, кожен з яких може функціонувати самостійно, але реальний економічний ефект вони досягають тільки за умов підключення всіх складових на досягнення єдиної мети — залучення капіталу в аграрний сектор для забезпечення конкурентоспроможності галузі на основі використання високотехнологічних засобів виробництва.

Література:

1. Борецько І.П. Оцінка інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору економіки. Економіка АПК. 2009. № 12. С. 74—80.
2. Васильєва Л.М. Оцінка інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору. Вісник Черкаського університету. 2015. № 24 (357). С. 43—48.
3. Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: [монографія]. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 444 с.
4. Гереженко І.М., Томчук О.Ф. Аналітична оцінка ефективності використання основних засобів. URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Economics/6_86089.doc.htm.
5. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016—2017. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>

6. Сільське господарство України: Статистичний збірник за 2017 рік. Відповідальний за випуск О.М. Прокопенко. К.: Державна служба статистики України, 2018. 245 с.

7. Шебанін В.С. Системне оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства (організаційно-економічні аспекти) К.: ННЦ ІАЕ. 2005. 276 с.

8. Doing business-2017. Україна в рейтингу світового банку легкості ведення бізнесу. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/doing-business-2017-ukrayina-v-reytingu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>

References:

1. Boreyko, I.P. (2009), "Estimation of investment activity of enterprises of agrarian sector of economy", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 74—80.
  2. Vasileva, L.M. (2015), "Assessment of investment support for the development of the agrarian sector", *Visnyk Cherkaskoho universytetu*, vol. 24 (357), pp. 43—48.
  3. Vinichenko, I.I. (2010), *Investytsiyna diyalnist ahrarnykh pidpryyemstv* [Investment activity of agrarian enterprises], Yuhovostok, Donetsk, Ukraine.
  4. Gerezhenko, I.M. and Tomchuk, O.F. (2011), "Analytical estimation of the efficiency of the use of fixed assets", available at: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Economics/6_86089.doc.htm (Accessed 10 July 2019).
  5. Economic Discussion Club (2016), "The position of Ukraine in the world ranking according to the Global Competitiveness Index 2016—2017", available at: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1> (Accessed 10 July 2019).
  6. Prokopenko, O.M. (2018), *Sil'ske hospodarstvo Ukrayiny: Statystychnyy zbirnyk za 2017 rik* [Agriculture of Ukraine: Statistical collection for 2017], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
  7. Shebanin, V. S. (2005), *Systeme onovlennya i rozvytok materialno-resursnoho potentsialu sil'skoho hospodarstva (orhanizatsiyno-ekonomichni aspekty)* [System renewal and development of material and resource potential of agriculture (organizational and economic aspects)], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
  8. Economic Discussion Club (2016), "Doing business-2017. Ukraine in the ranking of the World Bank ease of doing business", available at: <http://edclub.com.ua/analitika/doing-business-2017-ukrayina-v-reytingu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu> (Accessed 10 July 2019).
- Стаття надійшла до редакції 26.07.2019 р.